

ÁLLAMTUDOMÁNYI

MŰHELYTANULMÁNYOK

2018. évi 2. szám

Csizmazia Gábor

Trump elnök kiforratlan „realizmusa”

Nemzeti Közszolgálati Egyetem · National University of Public Service
Budapest

ISSN 2498-5627
www.allamtudomany.hu

Trump elnök kiforratlan „realizmusa”²

Absztrakt

Az elemzés célja, hogy közelebbről megvizsgálja Donald Trump amerikai elnök ún. „elvek vezérelte realizmusát”, így értelmezési keretet biztosítva a 2017-ben tapasztalt amerikai külpolitikához. Ennek megfelelően ismerteti a realizmus legalapvetőbb jellemzőit, illetve szemügyre veszi azok megjelenését a Trump-adminisztráció külpolitikájában. Míg az elnök és tanácsadói egyértelmű tanúbizonyságot tettek az olyan alapvető realista elvek mellett, mint a nemzetállami önzés vagy a hatalommal alátámasztott biztonság, a gyakorlatban azonban kiforratlan realizmusról beszélhetünk. A realista politika érvényesítését nehezíti az elnök államférfiúi tekintélyének nemzetközi és hazai hiánya – utóbbi különösen a Kongresszusban, mely emiatt egyre nagyobb szerepet játszhat az amerikai külpolitika formálásában.

Kulcsszavak: realizmus, elvek, nemzetállami önzés, hatalom, államférfi

Bevezető

A Trump-adminisztráció hivatalba lépését követően az Egyesült Államok kapcsolata a világgal látszólag drasztikus változások sodrásába került. Trump elnök nyilatkozatai nemcsak nehezen követhetők, de gyakran csiszolatlan stílusban jutnak el a nemzetközi politikába, a markáns retorika és az azt követő merész intézkedések együttese pedig sokszor magyarázat után kiált. Bár a Trump-adminisztráció eddigi külpolitikai teljesítménye arról tanúskodik, hogy még nem beszélhetünk kiforrott Trump-doktrínáról, az elnök kétszer is megnevezte politikájának elméleti alapját, amit „elvek vezérelte realizmusnak” (*principled realism*) hív.

Általánosságban a realizmus – mint a nemzetközi kapcsolatok egyik alapvető elméleti megközelítése – számos változatában létezik, ám bizonyos tételei állandó sajátosságként jelentkeznek: a nemzetközi politika realista szereplői a hatalmat, a hatalom révén érvényesíthető egyéni érdekeket helyezik előtérbe, amivel egyúttal elutasítják az erkölcsi normák egyetemes jellegét, illetve a moralizálást – vagyis az erkölcsi megfontolások politikai realitás keretein kívül történő követését. Ez a gyakorlatban egy konfliktusalapú paradigmát eredményez, melyben a nemzetközi politikát az anarchia, illetve az abban önszegélyezés mentén működő és ezáltal önző államok – elsősorban számottevő katonai és gazdasági erővel rendelkező nagyhatalmak – alakítják, amelyek érdekliségük élén saját biztonságuk és jólétük szerepel.

Az elemzés megvizsgálja és értékeli Trump elnök realizmusát, illetve ezáltal értelmezési keretet nyújt az elmúlt egy évben tapasztalt amerikai külpolitikához.

¹ egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Államkutatási és Fejlesztési Intézet, Amerika Tanulmányok Kutatóközpont

² A tanulmány megjelent: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések 2018/3.

A realizmus szele Washingtonban

Bár a 2016-os amerikai elnökválasztás elsősorban az amerikai belpolitikai diskurzus minősége – illetve végkifejlete – révén maradt emlékezetes, a kampány során az Egyesült Államok nemzetközi kihívásai is említésre kerültek, melyeket Donald J. Trump látványosan politikai programjára tűzött. Az illegális migráció és a határvédelem, valamint a nemzetközi terrorizmus ügyében való keményebb fellépés, továbbá Amerika nemzetközi politikában elvállalt vezető szerepének, illetve a katonai szövetségesekkel és gazdasági partnerekkel fenntartott kapcsolatának erélyesebb alakítása a választásokat követően is nyomatékosított tételként szerepeltek Trump elnök kijelentéseiben. Első olvasatra a Trump-adminisztráció realista fordulatot hozott az Egyesült Államok külpolitikájában. Ennek megvizsgálásához szemügyre kell vennünk Trump elnök elképzelését a világról (és benne az Egyesült Államokról), illetve annak kivételését az elnöki megnyilatkozásokban és kezdeményezésekben.

Realista alapelemek

Bár a külpolitika nem mindig képezi az amerikai elnökválasztás fajsúlyos elemét, Donald Trump kampányában külön figyelmet szentelt a témának. A választások előtt a republikánus elnökjelölt külpolitikájának lényegét a „béke – erő által”³ kifejezéssel foglalta össze, hangsúlyozva, hogy ez „a véletlenszerűséget a szándékkal, az ideológiát stratégiával, valamint a káoszt a békével helyettesíti”.⁴ Külpolitikai értékelőjében Trump a kampány alatt és után az előző (Clinton-, Bush- és Obama-) adminisztrációk gyakorlatát kárhoztatta, mivel szerinte azok az Egyesült Államok hatalmának és tekintélyének csorbulását eredményezték. Az üzletember túlhajszolt amerikai katonai és gazdasági képességekről, előnytelen nemzetközi biztonsági és kereskedelmi megállapodásokról, Washingtonnal szemben elbizonytalanodó szövetségesekről és tiszteletlen riválisokról, valamint túlideologizált és következtelen amerikai külpolitikáról beszélt.

E retorika éles váltást sugallt, ám a sokat hangoztatott „America First” jelszó mögötti világkép higgadtabb leírását Herbert Raymond McMaster, Trump elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója nyújtotta. McMaster realista világképet vázolt fel: felfogása szerint „a világ nem egy »globális közösség«, hanem egy aréna”, melyben a nemzetközi kapcsolatok sokrétű szereplői a minél előnyösebb pozíciókért versengenek. E vetélkedésben az Egyesült Államok is részt vesz, ennek során pedig nemzeti érdekeit nem egyedül, hanem másokkal szövetségben kívánja megvalósítani, partnereit pedig érdekei alapján válogatja meg.⁵

Az anarchikus nemzetközi küzdőtér, illetve az abban önérdekek mentén szövetkező államok realista képe mellett a biztonságorientált hatalomnövelés is központi szereppel bír Trump külpolitikájában. Egyrészt a választási kampányban (és azt követően) a fent említett külpolitikai témák katonai, gazdasági és társadalmi biztonsági relációikban kerültek napirendre. Másrészt e retorikában érződik a „túlélésért” tett erőfeszítés szándéka, vagyis azon üzenet, miszerint a hatalomgyakorlást lehetővé tevő katonai, politikai és gazdasági képességek fejlesztése

³ Donald J. TRUMP: Transcript of Donald Trump’s speech on national security in Philadelphia [online], 2016. 09. 07. Forrás: thehill.com [2017. 10. 21.]

⁴ “I would like to talk today about how to develop a new foreign policy direction for our country – one that replaces randomness with purpose, ideology with strategy, and chaos with peace.” Donald J. TRUMP: Trump Full Speech: This Could Be Most Peaceful and Prosperous Century The World Has Ever Known [online], 2016. 04. 27. Forrás: realclearpolitics.com [2017. 10. 21.]

⁵ “The president embarked on his first foreign trip with a clear-eyed outlook that the world is not a “global community” but an arena where nations, nongovernmental actors and businesses engage and compete for advantage. We bring to this forum unmatched military, political, economic, cultural and moral strength. Rather than deny this elemental nature of international affairs, we embrace it.” H.R. McMASTER – Gary D. COHN: America First Doesn’t Mean America Alone [online], 2017. 05. 30. Forrás: wsj.com [2017. 10. 19.]

létfonosságú érdek. Harmadrészt a hatalom növelése és a hatalmi ellensúlyozás gyakorlatában a szövetségeknek és partnerségeknek is fontos szerepük van: amellet, hogy Washington határozottan fellép az érdekei ellen dolgozó szereplőkkel szemben, szövetségeseit képességeik fokozására buzdítja, mivel Amerika hatalmát is e szövetségek ereje támasztja alá.⁶

Bár McMaster az államoktól kezdve a nem kormányzati szereplőkön át a gazdasági szereplőkig bezárólag egy sokszínű globális arénáról értekezett, Donald Trump nem egyszer hangsúlyozta, hogy a nemzetközi politika legfőbb résztvevői a nemzetállamok. Az elnök kifejezetten szkeptikus a különböző nemzetközi szervezetekkel szemben, melyek szerinte korlátozhatják az Egyesült Államokat érdekérvényesítési gyakorlatában.⁷

Noha ez az állítás részben ütközik McMaster szövetségekről tett kijelentésével, itt elsősorban a nemzetállami szerep hangsúlyozásáról van szó, melyet többek közt Trump elnöknek az ENSZ Közgyűlés 72. ülészakán elmondott beszéde tükröz. Az elnök ugyanis a nemzetközi együttműködés alapjaként az egyes szuverén nemzetállamok önérdelkeinek szolgálatát azonosította.⁸ Felszólalásában említést tett „elvek vezérelte realizmusáról”, egyúttal elvetve az ideológiaközpontú külpolitikát. Utóbbin a liberális internacionalizmus modelljéhez való aktív amerikai hozzájárulást kell érteni. Egyfelől Donald Trump elutasítja a „globalizmus hamis dalát”,⁹ ami az Egyesült Államok gazdasági, kereskedelmi, illetve biztonsági relevanciájú nemzetközi együttműködéseinek újrarahangolási szándékát takarja – mindezt úgy, hogy azok amerikai részről kedvezőbbek legyenek, mint korábban, különösen annak fényében, hogy az eddigi megállapodások Trump elnök olvasatában sokkal előnyösebbek voltak a külföldi partnerek számára. Elméleti síkon ez is realista vonás. Az említett nemzetállami önzés *en bloc* nem utasítja el a nemzetközi együttműködést, melynek egyik fő kerékkötője a szereplők egymással szembeni bizalmatlansága, illetve a hatalom és az erő relatív jellege. Realista olvasatban tehát a saját érdekét szem előtt tartó állam elsősorban nem az együttműködések abszolút, hanem a másokkal szembeni relatív előnyeit/hátrányait figyeli, mivel a nemzetközi rendszerben e viszonylagosságok pozicionálják őt. Másfelől Trump a liberális modell elutasításakor az értékek mint a külpolitikát meghatározó tényezők súlyának csökkentését tűzte zászlajára. Bár az elnök a nyugati értékek és intézmények megerősítését hangoztatja, tartózkodik azok „egyetemes értékeként” történő aktív terjesztésétől.¹⁰

A realizmus és a morális elvek

A Trump-adminisztráció eddigi gyakorlatának realizmustesztje előtt célszerű tisztázni egy fontos kérdést, nevezetesen a morális elvek helyét Trump „elvek vezérelte realizmusában”. A kifejezés ugyanis paradox jelleggel hat, tekintve, hogy a realista hagyomány a morális megfontolásokat általában a hatalmi-biztonsági érdekek mögé sorolja. Lényegében azonban itt nincs ellentmondás. Az általános vélekedés valóban a – mindenekelőtt mindennapi emberi interakcióinkban tetten érhető – erkölcsi normák hanyagolását tekinti az egyik legfőbb realista védjegynek, ám ez önmagában pontatlan leírás. Bármennyire is önző vagy gyanakvó egy szereplő a nemzetközi rendszerben, hatalomgyakorlásához elengedhetetlen a rendszer többi szereplője által alkotott közösség léte, valamint cselekedeteinek nyílt vagy hallgatóságos elfogadása e közösség által. Mivel e közösség tagjai érzékenyek bizonyos alapvető erkölcsi normák – bizonyos igazság(ok) – megtartása iránt, amennyiben a hatalmat gyakorló szereplő

⁶ McMASTER – COHN, i.m.

⁷ TRUMP: Trump Full Speech..., i.m.

⁸ Donald J. TRUMP: Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly [online], 2017. 09. 19. Forrás: whitehouse.gov [2017. 10. 20.].

⁹ “We will no longer surrender this country, or its people to the false song of globalism” Donald J. TRUMP: Trump Full Speech: This Could Be Most Peaceful and Prosperous Century The World Has Ever Known

¹⁰ TRUMP: Trump Full Speech..., i.m.

ezen igazság(ok) alkotta kereteken belülre korlátozza magát, cselekedete politikai értelemben legitimitást élvez a többi szereplő szemében. Ellenkező esetben kontraproduktív vállalkozásba kezd, mivel a morális kérdéseket teljesen mellőző, gátlástalan érdekérvényesítés legfeljebb rövid távon vezet eredményre, idővel egyre ellenszenvesebbé válhat.¹¹

A szövetségesektől és partnerektől való nagy hatalmi elszigetelődés elkerülésére utalt McMaster is, aki a fenti gondolatokat tartalmazó – Gary D. Cohnnal, Trump elnök gazdasági főtanácsadójával együtt publikált – véleménycikkének az *America First Doesn't Mean America Alone*¹² címet adta. A nemzetbiztonsági főtanácsadó az Egyesült Államokat olyan szereplőként festette le, amely az említett nemzetközi arénában a „páratlan katonai, politikai, gazdasági erő” mellett „kulturális és morális erővel” képviselteti magát, az erős szövetségek alapjaként pedig a „kölsönös tiszteletet” és a „megosztott felelősséget” azonosította.¹³ Ugyanakkor e két elem a tágabb nemzetközi közösségre is vonatkozik. Az amerikai elnöknek az ENSZ Közgyűlés 72. ülészakán tartott beszédében sűrűn visszatérő kifejezés volt az állami szuverenitás. Azon túl, hogy ez utóbbi a nemzetközi rend egyik alapelve, Trump külpolitikájában kitüntetett szerepet foglal el, mivel elviekben alapot biztosít az – akár a vetélytársakkal is korlátozott mértékben érvényesíthető – együttműködésre, valamint fokozza a nemzetállami érdekek önző érvényesítését.¹⁴

A Trump-adminisztráció másik nemzetközi kapcsolatokra vonatkoztatott alapelve az állami szuverenitást és biztonságot fenyegető szereplőkkel szembeni együttes fellépés. Ez is csak részben tekinthető új elemnek. A nemzetközi terrorizmus és a nemzetközi közösség szabályaival nyíltan szembeszegülő rezsimek ellen az Egyesült Államok évek óta átfogó együttműködési fórumokat alakított ki. Az amerikai elnök e közös nevezőt civilizációs-vallási spektrumban igyekszik tudatosítani: első hivatalos külföldi útja Szaúd-Arábiába vezetett, ahol központi üzenetként fogalmazta meg az úgynevezett „Iszlám Állam” és a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés közös lelkiismereti alapját.¹⁵

Realista elvek irreális gyakorlata

A Trump-adminisztráció világképe a realizmus forgatókönyvének megfelelően számos területen konfliktusokat szült a Fehér Ház számára. Az amerikai elnök szokatlanul nyílt és erős retorikája nem korlátozódott a kampányidőszakra, ráadásul néhány aggasztó ígéret gyakorlati beváltása ténylegesen megtörtént (vagy éppen folyamatban van). Az adminisztráció nemzetközi megítélése jó esetben is vegyesnek mondható: a Pew Research Center 2017 tavaszán 37 országban készített közvélemény-kutatása alapján az amerikai elnökről és az Egyesült Államokról alkotott összkép romlott az Obama-adminisztráció éveire képest. Donald Trump több kezdeményezése (például fal emelése a mexikói határon, nemzetközi kereskedelmi

¹¹ A realizmus előfutárai közül ennek kapcsán elsősorban Thuküidészt érdemes megemlíteni, aki rávilágított Athén erőszakoskodó külpolitikájára a peloponnészi háború, különösen a végzetes athéni ultimátumot kapó Méllosszal kialakított kapcsolatban. Tim DUNNE *et al.* (ed): *International Relations Theories. Discipline and Diversity*. Oxford University Press 2013, Oxford, 65–67. o.

¹² Az „Amerika az első” szlogen nem azt jelenti, hogy „Amerika egyedül” [áll/cselekszik].

¹³ McMASTER – COHN, i.m.

¹⁴ “Free nations are the best vehicle for expressing the will of the people, and America respects the right of all nations to chart their own path. My job is not to represent the world. My job is to represent the United States of America.” Donald J. TRUMP: Remarks by President Trump in Joint Address to Congress [online], 2017. 02. 28. Forrás: whitehouse.gov [2017. 10. 23.]

¹⁵ “This is not a battle between different faiths, different sects, or different civilizations. This is a battle between barbaric criminals who seek to obliterate human life, and decent people of all religions who seek to protect it. This is a battle between Good and Evil. When we see the scenes of destruction in the wake of terror, we see no signs that those murdered were Jewish or Christian, Shia or Sunni. [...] – we see only that they were Children of God whose deaths are an insult to all that is holy.” Donald J. TRUMP: President Trump’s Speech to the Arab Islamic American Summit [online], 2017. 05. 21. Forrás: whitehouse.gov [2017. 10. 23.]

megállapodások felülvizsgálata, az Egyesült Államokba való beutazás átmeneti szigorítása, a párizsi klímamegállapodástól, valamint az iráni nukleáris megállapodástól történő amerikai visszalépés szándéka) határozottan a többség nemtetszését váltotta ki, és bár magát az elnököt sokan (55%) erős vezetőnek ítélik meg, sokkal többen (75%) tartják arrogánsnak, és sokkal kevesebben (22%) megbízhatónak.¹⁶ A Trump-adminisztráció külpolitikájának logikáját jobban megvilágító kérdés az, hogy vajon e markáns fejlemények eredője egy következetes realista politika, avagy kontraproduktív opportunizmus.

Az Egyesült Államok kemény hatalma

Papíron a Trump-adminisztráció szorosan tartja magát a realista mentalitás egyik legfőbb alaptételéhez, nevezetesen a nemzetállami biztonság hatalomnövelésen keresztül történő megerősítéséhez. E tekintetben első helyen a „kemény hatalom”, azon belül is a katonai erő áll. Trump a kampány során konkrét ígéretekkel állt elő az amerikai katonai erő növelésére, felvázolva egy 540.000 fős szárazföldi haderő, 36 zászlóaljából álló tengerészgyalogság, 350 hadihajóval és tengeralattjáróval rendelkező haditengerészet, valamint legalább 1200 harci repülővel és helikopterrel rendelkező légierő képét.¹⁷ Ennek megfelelően olyan 2018. évi költségvetést ígért, mely „történelmi” védelmikiadás-növelést foglal magában. Trump elnök valóban több pénzt kíván adni a Pentagonnak, mint elődje, egyúttal átlépve a 2011-es költségvetés-felügyeleti törvény (Budget Control Act) által szabott kiadáskorlátot, ugyanakkor a közel 603 milliárd dolláros javaslata a gyakorlatban mindössze 3%-os védelmi kiadásnövelést céloz meg, ami egyáltalán nem mondható rendkívülinek.¹⁸ Amellett, hogy ez alulmúlta az elnöki retorika keltette várakozásokat, a fent említett erőnövelésre sem elegendő. Hozzá kell tenni, hogy a Trump-adminisztráció költségvetési javaslatának benyújtásakor a vonatkozó stratégiai felülvizsgálatok (új nemzeti biztonsági stratégia, nukleáris erőkre vonatkozó felülvizsgálat) még messze nem zárultak le, így elképzelhető, hogy a visszafogott védelmikiadás-növelés rendeltetése csupán az, hogy átmenetileg befedje a főbb költségvetési hézagokat.¹⁹

Mindazonáltal sokatmondó, hogy a mérsékelt védelmi költségvetés növeléséhez szükséges forrásokat a Trump-adminisztráció egyéb helyekről, köztük a Környezetvédelmi Ügynökségtől és a Külügyminisztériumtól kívánta elvenni. Utóbbi eddig közel 50 milliárd dolláros éves költségvetését Trump csaknem 30%-kal akarta csökkenteni, ami többek között a külföldi segélyprogramok és általában az Egyesült Államok „puha hatalmának” rovására megy. Az amerikai kormány e preferenciája erősen negatív visszhangot váltott ki civil és katonai körökben egyaránt.²⁰ A költségvetésről szóló viták során a demokraták visszatérő ellenérve volt a védelmi miniszter, James Mattis tábornok azon 2013-as kijelentése, miszerint amennyiben a Külügyminisztérium nem részesül teljes finanszírozásban, az ezzel gyengülő amerikai diplomáciát katonai erővel kell majd kompenzálni.²¹

A Trump-adminisztráció pedig láthatóan súlytalan Külügyminisztériumot foglal magában. Egyrészt a tárcát vezető Rex Tillerson kiállt a saját szervezetének biztosított források

¹⁶ Richard WIKE: 9 charts on how the world sees President Trump [online], 2017. 07. 17. Forrás: pewresearch.org [2017. 10. 23.]

¹⁷ TRUMP: Transcript of Donald Trump's speech..., i.m.

¹⁸ Steve HOLLAND: Trump seeks 'historic' U.S. military spending boost, domestic cuts [online], 2017. 02. 27. Forrás: reuters.com [2017. 10. 28.]

¹⁹ Mike STONE: U.S. defense budget proposal sees modest increase despite hawkish rhetoric [online], 2017. 05. 23. Forrás: reuters.com [2017. 10. 28.]

²⁰ HOLLAND, i.m.

²¹ "If you don't fund the State Department fully, then I need to buy more ammunition" Rebecca KHEEL: Mattis refuses to bite on criticism of Trump budget [online], 2017. 06. 13. Forrás: thehill.com [2017. 10. 28.]

csökkentése mellett.²² Másrészt az adminisztráció komoly nehézségekkel találta magát szembe, mikor a külügyben dolgozó politikai kinevezetteket akarta lecserélni: az állások betöltése elhúzódott, melynek eredményeképp több területet a miniszternek kellett átmenetileg átvennie, ami a tárcán belüli hatalomkoncentráció vádját is felvetette. Ezt Tillerson a Külügyminisztérium átszervezéséről szóló belső tájékoztatójában cáfolta, és bár nem tért ki a létszámcsökkentés kérdésére, a gyakorlatban ez is napirenden van.²³ A „puha hatalom” és az értékek háttérbe szorítását mutatja, hogy a State Department átstrukturálásának kezdetén vezetői szinten felmerült annak ötlete, hogy a szervezet küldetési nyilatkozatában a „békés és prosperáló, igazságos és demokratikus világ” alakításából kivegyék az utóbbi két jelzőt.²⁴ Emellett a minisztérium alkalmazottainak tartott tájékoztatójában Tillerson elkülönítette az Egyesült Államok politikáját értékeitől: míg a politika folyamatosan változik, az értékek – szabadság, emberi méltóság és bánásmód – állandó jelleggel vannak jelen. A külügyminiszter a nemzeti érdekek és értékek kiegyensúlyozott érvényesítésére lényegében olyan képletet vázolt fel, miszerint előbb azonosítani kell az egyes régiókban az amerikai nemzeti biztonsági, valamint gazdasági érdekeket, melyek érvényesítése mellett az értékek terjesztése adott esetben másodlagos lehet (vagy a körülményeknek megfelelően akár elsőbbséget is élvezhet). Az értékek elterjedéséhez pedig Amerikának hatalmi pozícióban kell maradnia, ami – a katonai erő hiteles felmutatása mellett – gazdasági prosperitást igényel.²⁵

Ennek megfelelően a Trump-adminisztráció figyelmének másik fókuszja a gazdaság. Donald Trump rendkívül erős kritikával illette az Egyesült Államok nemzetközi kereskedelmi megállapodásait, mivel szerinte azok kiegyenlítetlen gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat eredményeztek Washington kárára. Bírálatainak kiemelt célpontjait az 1994-es Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (NAFTA), valamint az 1995-ben az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezményt felváltó Kereskedelmi Világszervezet (WTO) révén (is) viszonylag kedvezőbb pozícióba jutó Kína kereskedelmi gyakorlata képezték. A Trump-adminisztráció fő sérelemként az amerikai gyáripari munkahelyek elvesztését, valamint az amerikai külkereskedelmi mérleg közel 500 milliárd dolláros deficitjét hozza fel,²⁶ melyekre hivatkozva szeretné újrahangolni²⁷ az eddigi nemzetközi szabadkereskedelmi megállapodásokat. Ez eddig

²² Carol MORELLO – Anne GEARAN: Senators sharply question State Department budget cuts [online], 2017. 06. 13. Forrás: washingtonpost.com [2017. 10. 28.]

²³ Nahal TOOSI: Tillerson vows State Dept. redesign won't concentrate power in his hands [online], 2017. 09. 15. Forrás: politico.com [2017. 10. 29.] Belső szervezeti nehézségei mellett a State Department dolgát a Fehér Házzal való viszonya sem könnyíti. Általánosságban az amerikai külpolitikai döntéshozatalban a külügyminisztert háttérbe szoríthatja az elnökhöz előnyösebben pozicionált nemzetbiztonsági főtanácsadó vagy a nagyobb erőforrásokkal és lobbierővel rendelkező védelmi miniszter. Tillerson helyzetén azonban tovább rontott a Fehér Ház azon gyakorlata, hogy negligálta őt olyan fajsúlyos kérdésekben, mint az észak-koreai nukleáris fenyegetésre adandó amerikai válasz. Max BOOT: Time Is Up on Rex Tillerson [online], 2017. 08. 23. Forrás: foreignpolicy.com [2017. 10. 29.] Látványos példa erre Trump elnök azon 2017. októberi Twitter-bejegyzése, melyben nyíltan eltanácsolta Tillersont az Észak-Koreával folytatott diplomáciai párbeszédétől: “I told Rex Tillerson [...] that he is wasting his time trying to negotiate with Little Rocket Man... Save your energy Rex, we'll do what has to be done” Rob CRILLY: 'Save your energy Rex' – Donald Trump says negotiating with Kim Jong-un is a waste of time [online], 2017. 10. 02. Forrás: telegraph.co.uk [2017. 10. 29.]

²⁴ Josh ROGIN: State Department considers scrubbing democracy promotion from its mission [online], 2017. 08. 01. Forrás: washingtonpost.com [2017. 10. 29.]

²⁵ Rex W. TILLERSON: Remarks to U.S. Department of State Employees [online], 2017. 05. 03. Forrás: state.gov [2017. 10. 29.]

²⁶ James McBRIDE: The U.S. Trade Deficit: How Much Does It Matter? [online], 2017. 10. 17. Forrás: cfr.org [2017. 11. 01.]

²⁷ Fontos hangsúlyozni, hogy ez nem a nemzetközi szabad kereskedelem *en bloc* elvetését jelenti. Trump elnök célja a szabad és *fair* nemzetközi kereskedelem, vagyis az amerikai külkereskedelmi mérleg javítása. Rex Tillerson ezt tágabb értelmezésben is megerősítette: a más országokkal kialakított szövetségi, illetve gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok mellett az Egyesült Államok mindvégig kiállt, ám az elmúlt évtizedekben e kapcsolatok elvesztették a Washington számára kedvező belső egyensúlyukat. TILLERSON, i.m.

a gyakorlatban a Csendes-óceáni (szabadkereskedelmi) Partnerségtől (TPP) való visszalépést, valamint a NAFTA újratárgyalásának megkezdését eredményezte. Mindez azért érdekes, mert a fennálló világgazdasági rend eredetileg amerikai érdekek mentén formálódott, másfelől fennmaradásához a nemzetközi gazdaság többi fontosabb szereplőjének támogatása is szükséges.²⁸

Amint fent említettük, a Trump-adminisztráció hozzáállásában a relatív (gazdasági) hatalom növelésének vágya mutatkozik meg: a bizonyos kínai, mexikói és német termékek esetében felvetett magasabb védővámok a „fogolydilemma” analógiából ismert realista önzés logikáját követik a nemzetközi gazdaság dimenziójában.²⁹ Beszédes, hogy az amerikai kormány nemzeti biztonsági kérdésként közelíti meg a problémát, ami például az acélimport esetében elnöki rendeletben kért vizsgálathoz vezetett.

Az elnök hasonló elv mentén fogalmazta meg energiapolitikáját is. Donald Trump már a kampányban világossá tette azt a szándékát, hogy az eddigieknél nagyobb mértékben aknázza ki az amerikai – elsősorban fosszilis – energiaforrásokat. Mi több, a Trump-adminisztráció már nem energiafüggetlenségről, hanem „energiadominanciáról”³⁰ beszél, mely fokozott exporton keresztül erősítené az amerikai gazdaságot. Ugyanakkor erre nemcsak gazdasági, hanem biztonsági kérdésként is tekint: a Trump-adminisztráció energiapolitikája nemcsak az amerikai gazdaságpolitika, hanem az amerikai külpolitika létfontosságú eleme.³¹ Rick Perry energiaügyi miniszter, Ryan Zinke belügyminiszter és Scott Pruitt, a Környezetvédelmi Ügynökség vezetője kiemelték, hogy céljuk egyfelől csökkenteni az Egyesült Államok gazdasági kiszolgáltatottságát más államoknak – ami az 1973-as olajválság óta visszatérő téma az amerikai adminisztrációkban –, másfelől az energiaexport révén növelni Washington befolyását a szövetségesek és partnerek körében.³² Mindez a gyakorlatban a palagáz, olajhomok, valamint szén kitermelését – illetve az első exportját – elősegítő projektek engedélyezését jelenti.

A külkereskedelmi mérleghez hasonlóan az energiapolitika kérdése is inkább gazdasági vita tárgya, melyben a Trump-adminisztráció hatékonysága megkérdőjelezhető.³³ Az energiaforrások kiaknázását ugyanis Donald Trump részben az eddigi környezetvédelmi intézkedések visszavetésével igyekszik fokozni: az elnök és fent említett kollégái szerint az Obama-adminisztráció éveiben a demokrata párti politikusok akadályozták az amerikai

²⁸ A második világháború alkonyán létesült Bretton Woods-i rendszerrel az amerikai gazdaság számára kedvező szabadkereskedelmi elvekre és Dollár-alapú pénzügyi elszámolásra épülő nemzetközi rezsim jött létre. E rezsim domináns hatalmaként az Egyesült Államok módosíthatta a szabályokat, mindazonáltal fontos, hogy a rendszer Amerika főbb kereskedelmi partnerei számára is előnyös volt. Robert GILPIN: *Global Political Economy. Understanding the International Economic Order*. Princeton University Press 2001, Princeton, 88. o.

²⁹ Noha ilyen drasztikus intézkedésekre eddig nem került sor, bevezetésük veszélyes, mivel az átmeneti gazdasági előnyök mellett hosszabb távon hasonló önzésre készítheti Amerika kereskedő partnereit, ami végül mindenki számára hátrányosabb helyzethez vezethet. Az elmélethez lásd: Robert GILPIN: *Global Political Economy. Understanding the International Economic Order*, 88–90. o.

³⁰ “With these incredible resources, my administration will seek out not only American energy independence that we’ve been looking for so long, but American energy dominance. And we’re going to be an exporter. We will be dominant.” Donald TRUMP: *Remarks by President Trump at the Unleashing American Energy Event* [online], 2017. 06. 29. Forrás: whitehouse.gov [2017. 11. 02.]

³¹ Rick PERRY: *Statement by Rick Perry, U.S. Secretary of Energy, on LNG Shipments to the Netherlands & Poland* [online], 2017. 06. 09. Forrás: energy.gov [2017. 11. 08.]

³² “An energy-dominant America means a self-reliant and secure nation, free from the geopolitical turmoil of other nations that seek to use energy as an economic weapon. An energy-dominant America will export to markets around the world, increasing our global leadership and influence.” Rick PERRY *et al.*: *Paving the path to U.S. energy dominance* [online], 2017. 06. 26. Forrás: washingtontimes.com [2017. 11. 02.]

³³ Az amerikai kormány illetékes tagjainak az Obama- és Trump-adminisztráció eltérő energia-kitermelési és energetikai beruházási szabályozásáról, illetve a fellendülő amerikai energia-export foglalkoztatási hatásairól szóló hangzatos retorikáját nem mindig támasztják alá a számadatok. A rövid összevetéshez lásd. Steven MUFSON – Chris MOONEY: *Trump’s pitch for U.S. ‘energy dominance’ is dominated by misleading claims* [online], 2017. 06. 29. Forrás: washingtonpost.com [2017. 11. 02.]

fosszilis energia kitermelésére irányuló törekvéseket. Az új politika részeként a Trump-adminisztráció visszalépett az éghajlatváltozásról szóló Párizsi Megállapodástól,³⁴ illetve elindította az elődje által 2015-ben bevezetett – szén- és gázerőművek károsanyag-kibocsátását csökkenteni hivatott – Clean Power Plan visszavonásának folyamatát.³⁵ Trump és csapata nem zárkózik el a környezetbarát energiatermelés lehetőségétől, de érvelésük szerint ezt nem a jelen hazai és nemzetközi – saját olvasatukban előnytelen – szabályok, hanem a jövő technológiai fejlődésének eredményei segítik elő.

A Trump-adminisztráció gazdasági dimenzióban hozott fenti lépéseiben felfedezhető néhány realista vonás, ám ezek kiforratlanok. Az állam hatalmának gazdasági dimenziója kiemelt szereppel bír a realista hagyományban, sőt a katonai erőt megalapozó gazdasági potenciál biztosításának eszméje nagy népszerűségnek örvendett a 17–18. századi realisták körében: a merkantilisták kifejezetten ragaszkodtak a külkereskedelmi mérlegben való többlet eléréséhez, mivel az így felhalmozott nemesfémkészletekben látták a szakszerű haderők fenntartásának előfeltételét.³⁶ Donald Trump kezdeti gazdasági elképzelései valóban egy konfliktustól sem visszariadó irányzat hatása alatt álltak, ám miután John Kelly tábornok elkezdte újraszervezni az elnököt körülvevő közvetlen tanácsadói kört, a Fehér Házból is egyre visszafogottabb állásfoglalások kerültek ki: míg Peter Navarro, Trump első kereskedelmi főtanácsadója arról írt, hogy Amerika az adminisztráció intézkedéseitől függetlenül is kereskedelmi háborúban áll,³⁷ addig Gary Cohn, a Nemzetgazdasági Tanács igazgatója már óva intett ennek lehetőségétől. A Fehér Ház kabinetfőnöke Navarro részlegét Cohn alá rendelte,³⁸ ami jelzésértékkel bír az elnök kereskedelem-politikai elképzeléseinek mérséklődését illetően. Míg Cohn a TPP mellett a Párizsi Megállapodás kérdésében is a maradás mellett volt, Trump elnök az utóbbitól történő visszalépési szándékát személyesen is megerősítette.³⁹

A környezetvédelmi dimenzió leértékelése szintén a kiforratlan realista mentalitást tükrözi. Az elnökválasztási kampányban a Trump-csapat kifejtette, hogy a fosszilis energia fokozott kitermelése és nemzetközi értékesítése egyrészt a védelmi költségvetést hivatottak alátámasztani,⁴⁰ másrészt a külkereskedelmi mérlegen tudnak javítani.⁴¹ Vagyis a Trump-adminisztráció a klímaváltozás okozta hosszabb távú kihívásokra történő tudatos felkészülés helyett a katonai és gazdasági erő rövidebb távon kimutatható megerősítését preferálja. Bizonyos tekintetben ez neorealista jellemvonásként értelmezhető: amennyiben egy szereplő a nemzetközi rendszerben erős biztonsági nyomást érez, úgy a neorealista logika mentén hosszabb távú céljait hajlandó beáldozni rövidebb távú (katonai) biztonsága érdekében.⁴² A Trump-adminisztráció e vállalkozása azonban kontraproduktívnak bizonyult, leginkább a

³⁴ TRUMP: Remarks by President Trump..., i.m.

³⁵ Lisa FRIEDMAN – Brad PLUMER: E.P.A. Announces Repeal of Major Obama-Era Carbon Emissions Rule [online], 2017. 10. 09. Forrás: nytimes.com [2017. 11. 02.]

³⁶ Robert G. GILPIN: The richness of the tradition of political realism. *International Organization* 38. évf., 1984/2, 294. o.

³⁷ Wilbur ROSS – Peter NAVARRO: The Trump Trade Doctrine: A Path to Growth & Budget Balance [online], 2016. 10. 18. Forrás: realclearpolicy.com [2017. 11. 07.]

³⁸ Andrew RESTUCCIA *et al.*: Kelly folds Navarro's trade shop into National Economic Council [online], 2017. 09. 27. Forrás: politico.com [2017. 11. 08.]

³⁹ Timothy CAMA: Trump adviser tells foreign officials no change on Paris climate deal [online], 2017. 09. 18. Forrás: thehill.com [2017. 11. 08.]

⁴⁰ “[W]e will have at our disposal additional revenues from unleashing American energy. [...] Using these new funds, I will ask my Secretary of Defense to propose a new defense budget to meet the following long-term goals.” TRUMP: Transcript of Donald Trump's speech..., i.m.

⁴¹ ROSS – NAVARRO, i.m.

⁴² A neorealizmus e kritikáját a posztklasszikus realisták fogalmazták meg, akik rávilágítanak a neorealista szemlélet azon statikus jellegére, miszerint a legrosszabb eshetőséget vizionálja, ami a rövidebb távú (és általában katonai) biztonsági igények kielégítésének szándékához vezet. A neorealizmus és posztklasszikus realizmus összevetéséhez lásd. Stephen G. BROOKS: Dueling Realisms. *International Organization*, 51. évf., 1997/3. pp.445–477.

nyugat-európai szövetségesek körében, ami megingatta az Egyesült Államok globális vezető szerepe iránti politikai bizalmat.⁴³

Kezdő vezetői hibák

A nemzetközi aréna mellett a Trump-adminisztráció belpolitikai téren is az elfogadottság hiányával néz szembe. Elnöksége első évének végéhez közeledve Trump elnök hazai népszerűsége rendkívül alacsonynak mondható: a Washington Post és az ABC News közös felmérése szerint Trump teljesítménye 59%-os elutasítottság mellett 37%-os támogatottságot élvez, így népszerűségi indexe a legalacsonyabb a II. világháború után hivatalba lépő amerikai elnökök közül, ami többek közt a gazdaság, a rasszizmus, az egészségügy és a terrorizmus témáiban való elégtelennek ítélt fellépésének köszönhető.⁴⁴ Külön probléma e téren az elnöknek a mainstream médiával kialakított viszonya. Donald Trump már megválasztása előtt nyílt háborút kezdett több vezető médiummal (elsősorban a CNN-nel), ami az elnöki szék elfoglalását követően tovább eszkalálódott. A vita középpontjában az elnök hivatalra való alkalmassága és szavahihetősége áll: az intézkedéseit sokszor bíráló híradásokat Trump álhíreknek (*fake news*) nevezi, megkérdőjelezve az amerikai sajtó hitelességét. Ezt ellensúlyozandó, a másik oldalon rávilágítanak az elnök tárgyi tévedéseire, melyeket sokszor címlapon publikálnak. Mindezek végeredménye a lakosságnak az elnök személyébe és a sajtó szakmaiságába, mi több, az amerikai alkotmányban kitüntetett helyet elfoglaló szólásszabadságba vetett bizalmának megrendülése.⁴⁵

Függetlenül attól, hogy éppen kinek van igaza, Trump elnök fenti gyakorlata nehezen összeegyeztethető a realizmus hagyományával. Bár utóbbi általában kevésbé foglalkozik a belpolitika szférájával, a klasszikus realizmus külön rávilágít az államférfi fellépésének, illetve a közvéleményben való megjelenésének jelentőségére. Niccolò Machiavelli *A fejedelem* című művének egyik leghírhedtebb tézise, hogy a vezető politikusnak „nagy szenteskedőnek és színlelőnek kell lennie [hiszen] olyan ostobák az emberek, s olyannyira csak a mának élnek, hogy aki be akarja csapni őket, mindig megtalálja köztük a maga emberét”.⁴⁶ Amennyiben elfogadjuk Trump szavahihetőségének kritikáját, úgy kijelenthető, hogy az elnök igyekszik élni a machiavellizmus e gyakorlatával. Ám az eltévesztett mérték itt is kontraproduktivitást szül. Machiavelli tanácsának lényege nem az erkölcsösség – esetünkben hitelesség és megbízhatóság – állandóan, hanem szükség esetén történő kiforgatása és mellőzése.⁴⁷ Trump elnök azonban nem ügyel eléggé arra, hogy nyilatkozataiért milyen árat fizet népszerűsége: a mainstream hazai és nemzetközi médiával előítéletesen és kendőzetlenül rossz viszonyt alakított ki, ami hozzájárul a politikáival szembeni nemzetközi székesziszhez.

Másfelől Donald Trump Machiavelli fenti intelmének inkább a másik oldalához ragaszkodik. A klasszikus realizmus olvasatában a politikai erkölcs nem azonos a

⁴³ A Párizsi Megállapodástól való amerikai elfordulás egyértelmű negatív nemzetközi fogadtatásban részesült, különösen Franciaországban és Németországban. Emellett külön zavaró tényezőt jelentettek az Oroszországgal szemben 2017 nyarán elfogadott újabb amerikai szankciók, melyek az orosz energiaexportot előmozdító nemzetközi projekteket is érintették. Bár a szankciókat a Kongresszus kezdeményezte, az orosz gáz európai piacokra történő eljuttatásának hátráltatása az amerikai LNG-exportot szorgalmazó Trump-adminisztráció szándékaival egybeesik, ami viszont német érdekeltséget – különösen az Északi Áramlat 2 projektet – sérthet. Anca GURZU: Trump's Russian pipeline policy [online], 2017. 06. 19. Forrás: politico.eu [2017. 11. 08.]

⁴⁴ Dan BALZ – Scott CLEMENT: Poll: Trump's performance lags behind even tepid public expectations [online], 2017. 11. 05. Forrás: washingtonpost.com [2017. 11. 08.]

⁴⁵ Chris WALLACE: The media is giving up its place in our democracy [online], 2017. 11. 17. Forrás: washingtonpost.com [2017. 11. 19.]

⁴⁶ Niccolò MACHIAVELLI: *A fejedelem*. Európa Könyvkiadó, 1987, Budapest, 96–97. o.

⁴⁷ „[A fejedelemnek] kegyesnek, hűségesnek, emberségesnek, őszintének, vallásosnak kell nemcsak látszania, hanem annak is kell lennie. Ugyanakkor lélekben mindig elkészülni az ellenkezőjére, hogy ha a szükség úgy kívánja, aszerint tudjon cselekedni.” *Ibid.*

közkerkölcscsel, mely különbségtétel alapot biztosít a vezető számára, hogy a szükséges rosszat szabadon, belső kötöttségek nélkül cselekedje. Vagyis a fejedelemmel szemben „nincs helye a jogos számonkérésnek, [cselekedeteiben] a végcélt kell tekinteni”.⁴⁸ Ennek megfelelően az erős államférfi képe kiemelt szerepet játszik Donald Trump elnöki stílusában, ami a már említett Pew Research Center felméréseinek eredményeiben is megmutatkozott. Míg ez a belpolitikában a sajtó általi ellenőrzés és kritika leértékelését jelenti,⁴⁹ addig a külpolitikában az akár kockázatos kezdeményezések felvállalását hivatott elősegíteni. Az elnök sikeres üzletkötőként (*dealmaker*) állítja be magát, ám a Kongresszus folyosóin ez kevésbé érződik. Ennek oka, hogy az üzleti életben történő érdekérvényesítés csak látszólag hasonlít a politikai csatákhoz, tekintve, hogy utóbbiakat intézmények és hagyományok korlátozzák.⁵⁰

Donald Trump washingtoni politikai ellittel szembeni kívülálló szerepe nemcsak a belpolitikában bizonyul tehernek. Külügyi vonalon ugyanis Trump elnök államférfiúi képe az előnytelennek ítélt megállapodások lehetőleg bilaterális úton történő újratárgyalását kívánja, melyhez szintén szükséges a washingtoni elit Külügyminisztériumban dolgozó része. A Trump-adminisztráció alatt azonban a State Department nemcsak finanszírozási, hanem humán erőforrás-problémákkal is szembesült, ami a hatékonyságot is megviselte. A másik probléma, hogy az elnök a diplomácia világában nem tud üzletkötőként fellépni. Trump elnök úgynevezett tranzakciós diplomáciája nem alkalmazható olyan vitákban, melyek tárgyát elsősorban nem pénzügyi-gazdasági nyereségek/veszteségek, hanem történelmi, nemzeti, ideológiai kérdések képezik. Noha a tranzakciós diplomáciára a Nixon-adminisztráció precedenssel szolgált Henry Kissinger összekapcsolási (*linkage*) gyakorlata révén,⁵¹ e realista külpolitika a maga idején komoly kritikával szembesült pontosan azért, mert bírálói az értékek és a transzparencia mellőzésével társították.⁵²

Ez utóbbi kifejezetten ellehetetleníti Trump elnök államférfiúi fellépését. Bár az alkotmány, számos jogi precedens, illetve a történelmi gyakorlat alapján az amerikai külpolitika alapvetően a végrehajtó hatalom – így elsősorban az elnök – hatásköre, a Trump-adminisztráció mozgásterét nagyban meghatározza a Kongresszus. Általánosságban ezt a költségvetés alakítása révén teheti. Az elnök által ígért „történelmi” védelmikiadás-növelést alapvetően nem Donald Trump javaslata, hanem a Kongresszus két házának jóváhagyása tette tekintélyessé: az elnök 603 milliárd dolláros védelmi költségvetésével szemben a képviselőház 696,5 milliárd, a szenátus pedig 700 milliárd dollárral számol.⁵³ A Pentagon mellett a Kongresszus a Külügyminisztérium részére is az elnöki tervezetnél nagyobb pénzügyi forrást szeretne biztosítani. Miközben Rex Tillerson kiállt saját minisztériuma büdzséjének közel 30%-os csökkentése mellett, a szenátus külügyi bizottságában történt 2017. júniusi meghallgatása során Bob Corker bizottsági elnök – csatlakozva a kétpárti kritikához – megjegyezte, hogy a

⁴⁸ MACHIAVELLI, i.m., 98–99. o.

⁴⁹ Donald Trump e szemléletéről már legelső elnöki sajtótájékoztatóján tanúbizonyságot tett, amikor egy újságírónak nyomatékosította, hogy elnökként nem köteles elárulnia tervezett intézkedéseit a kül- és biztonságpolitikai ügyekben. “I don’t want to be one of these guys that say, »Yes, here’s what we’re going to do.« I don’t have to do that. [...] I don’t have to tell you what I’m going to do in North Korea. And I don’t have to tell you what I’m going to do with Iran.” Donald J. TRUMP: Remarks by President Trump in Press Conference [online], 2017. 02. 16. Forrás: whitehouse.gov [2017. 11. 19.]

⁵⁰ Philip RUCKER *et al.*: The great dealmaker? Lawmakers find Trump to be an untrustworthy negotiator [online], 2017. 10. 23. Forrás: washingtonpost.com [2017. 11. 19.]

⁵¹ Leon HADAR: The Limits of Trump’s Transactional Foreign Policy [online], 2017. 01. 02. Forrás: nationalinterest.org [2017. 11. 19.]

⁵² James M. McCORMICK: American Foreign Policy & Process (Fifth Edition). Wadsworth Cengage Learning, 2010, ISBN-13: 987-0-495-18981-7, Wadsworth, 110–112. o.

⁵³ Joe GOULD: US Senate passes budget-busting \$700 billion defense policy bill [online], 2017. 09. 18. Forrás: defensenews.com [2017. 12. 01.]

törvényhozás az elnök által javasolt külügyminisztériumi költségvetést is várhatóan megemeli.⁵⁴

A Kongresszus és a Trump-adminisztráció e nézeteltérésének eredője az amerikai diplomáciáról és a külvilágról alkotott eltérő képekben leledzik. Trump és Tillerson elfogadhatónak tartják a State Department leépítését mind pénzügyi, mind humánerőforrás téren, mivel arra számítanak, hogy egyes nemzetközi konfliktusokat sikerül megoldani, így az azokra fordított addigi diplomáciai erőfeszítések is szükségtelenné válnak majd.⁵⁵ Ezzel szemben több szenátor és volt diplomata úgy véli, hogy a nemzetközi kihívások mértéke növekszik,⁵⁶ az amerikai diplomácia globális jelenlétének csökkentése pedig olyan űrt hagy maga után, melyet más hatalmak – köztük Kína és Oroszország – igyekeznek majd betölteni.⁵⁷ E tekintetben Trump elnök sajátos „kívülről érkező üzletember” képe ellentmondásba kerül a realizmus egyik legalapvetőbb tételével: a külvilág reális – azaz a valóság talaján történő – felismerésével és kezelésével.

Ebből a szempontból a legmarkánsabb ellentmondás Trump elnök és a Kongresszus között az amerikai–orosz kapcsolatok alakításában fedezhető fel. Donald Trump – több elődjéhez hasonlóan – hivatalba lépését követően javítani kívánt Washington és Moszkva viszonyán, amivel elsősorban a globális kihívásokban (például a nemzetközi terrorizmus elleni harcban), illetve regionális biztonsági kérdésekben (például az iráni és észak-koreai atomprogram elleni közös fellépésben) várt együttműködést. Az ukrán válságot követően azonban az egyébként is hűvösödő amerikai–orosz kapcsolat a 2016-os amerikai elnökválasztásba történő orosz beavatkozással kifejezetten fagyos lett. Ez utóbbi fejlemény látványos és erős belpolitikai hajtóerőt generált:⁵⁸ egyrészt a Kongresszus bizalma megrendült az orosz beavatkozás kedvezményezettjének minősülő elnökben, másrészt csírájában elfojtotta az elnök enyhülést célzó politikáját. Erre a legszembetűnőbb példa az – Észak-Korea és Irán mellett – Oroszország elleni újabb szankciókról szóló, 2017 nyarán a Kongresszus mindkét házában túlnyomó többséggel elfogadott törvény, mely Trump elnök augusztus 2-i aláírásával hatályba lépett. A dokumentumot az elnök hivatalos aláírói nyilatkozatában is „jelentős mértékben elhibázottnak” minősítette,⁵⁹ mivel az törvényi erőre emelte Obama elnök korábbi, elnöki rendeletek formájában bevezetett szankcióit, ezzel a lépéssel egyúttal ellehetetlenítette azok elnök általi, a Kongresszus bevonását mellőző visszavonását, ezáltal korlátozva az elnök külpolitikaformáló hatalmát és mozgásterét.

Ezzel együtt az oroszkérdést illetően a Trump-adminisztráció igyekszik kontinuitást felmutatni: az elnök több, egymásnak ellentmondó korábbi nyilatkozataival szemben James Mattis védelmi miniszter „stratégiai vetélytársnak” minősítette Oroszországot, és

⁵⁴ “I think you know that the budget that’s been presented is not going to be the budget we’re going to deal with. It’s just not.” Carol MORELLO – Anne GEARAN: Senators sharply question State Department budget cuts [online], 2017. 06. 13. Forrás: washingtonpost.com [2017. 10. 28.]

⁵⁵ Julian BORGER: Rex Tillerson: state department can be cut as we will soon solve global conflicts [online], 2017. 11. 28. Forrás: theguardian.com [2017. 12. 02.]

⁵⁶ Jeanne SHAHEEN – John McCAIN: Letter to Rex Tillerson Regarding Depletion of Foreign Service, Request Removal of Hiring Freeze & Resumption of Promotions [online], 2017. 11. 15. Forrás: shaheeh.senate.gov [2017. 12. 02.]

⁵⁷ MORELLO – GEARAN: Senators sharply question State Department budget cuts, i.m.

⁵⁸ Mivel az amerikai hírszerzés által is bizonyított orosz beavatkozás elsősorban Hillary R. Clinton demokrata jelölt győzelmi esélyeit kívánta gyengíteni, furcsa helyzet alakult ki a Capitoliumban: az Oroszországgal szembeni keményebb (két párti) fellépés mellett az orosz intervenció felgöngyölítését kezdetben inkább a demokraták szütyölték, illetve az orosz befolyás kérdése alkalmanként átpolitizált kérdéssé vált. Kyle CHENEY: Republicans seize on dossier revelations to counter Russia probes [online], 2017. 10. 25. Forrás: politico.com [2017. 12. 02.]

⁵⁹ Donald TRUMP: Statement by President Donald J. Trump on the Signing of H.R. 3364 [online], 2017. 08. 02. Forrás: whitehouse.gov [2017. 12. 02.]

nyomatékosította a NATO kollektív védelme iránti amerikai elkötelezettséget,⁶⁰ Rex Tillerson külügyminiszter⁶¹ és Mike Pence alelnök pedig az Oroszország elleni szankciók következetes – Ukrajna területi integritásának megsértésével és nemzetközi választásokba történő beavatkozásokkal párhuzamos – fenntartását hangsúlyozták. A Trump-adminisztráció továbbra is a már ismert közös nevezőkön (érdekeken) alapuló együttműködést keresi a Kremllel, noha ennek dimenziói szűkösek, lehetőségei pedig a hatalmas belpolitikai nyomás révén korlátozottak.⁶² Vagyis Trump elnök Nixon/Kissinger-stílusú nagyhatalmi politizálását az államférfiúi kvalitásaival szembeni kongresszusi bizalmatlanság sem teszi életképesé.⁶³

Konklúzió

A Trump-adminisztráció külpolitikájának elméleti alapjai szorosan kapcsolódnak a realizmus alaptételeihez. Az elmúlt közel egy év alapján kijelenthető, hogy Trump elnök hivatalba lépésével a Fehér Ház a külvilágot olyan nemzetközi küzdőtérnek tekinti, ahol önző nemzetállamok versenyeznek egymással saját érdekeik minél hatékonyabb érvényesítése érdekében. A realista olvasattal összhangban ezen érdekek elsősorban biztonsági természetűek, Trump elnök külpolitikájában pedig előtérbe került a kemény hatalom, mely elsősorban a katonai és gazdasági erő növelésének szándékát jelenti.

Ugyanakkor a gyakorlatban e realizmus kiforrotlan. Egyrészt a Trump-adminisztráció csak részben felel meg az elvek realista keretek közötti megtartásának. Egyrészt, noha Trump az Egyesült Államokat gondolatban továbbra is morális erővel társítja, tetteiben határozottan háttérbe szorítja az egyaránt fontos puha hatalmat, mely az amerikai diplomáciát alátámasztani hivatott erőforrások látványos leértékelésében nyilvánul meg. Másrészt *America First* politikája bizonyos esetekben túllép a realista nemzetállami önzésen, ami az Egyesült Államok mint hegemon tekintélyének nemzetközi csorbulásához vezet.

Végül belső tényezők sem engedik érvényesülni a realista külpolitikai gyakorlatot. Donald Trump politikai kívülállóként jutott a Fehér Házba, ami ellehetetleníti számára az eddig ismert államférfiúi szerep felöltését, ráadásul politikájának a Kongresszus elvárásaival történő szembesítése arról tanúskodik, hogy egyelőre nem rendelkezik a nemzetközi viszonyok helyes felméréséhez szükséges attitűddel, tapasztalattal és apparátussal.

Összességében tehát Trump elnök „elvek vezérelte realizmusa” inkább csak az alapvetések szintjén szolgál elméleti magyarázó erővel a 2017-ben tapasztalt amerikai külpolitika megértéséhez. Ugyanakkor e tételek következetesen jelentkeztek, mi több, önmagukban nem feltétlenül képviselnek drasztikus változást Washington külpolitikájában. Az elnök realizmusa még kiforrotlan, ám elképzelhető, hogy idővel koherens doktrínává áll össze, ebben pedig kiemelt szereppel rendelkeznek a Nemzetbiztonsági Tanács azon tagjai, akik finomítottak Donald Trump kampányidőszakból áthozott retorikáján. McMaster és Cohn főtanácsadók,

⁶⁰ Ewen MacASKILL: Russia is a 'strategic competitor' to the west, says James Mattis [online], 2017. 08. 15. Forrás: theguardian.com [2017. 12. 02.]

⁶¹ David E. SANGER: Tillerson Says Russia Must Restore Ukraine Territory, or Sanctions Stay [online], 2017. 07. 09. Forrás: nytimes.com [2017. 12. 02.]

⁶² Peter BAKER – Sophia KISHKOVSKY: Trump Signs Russian Sanctions Into Law, With Caveats [online], 2017. 08. 02. Forrás: nytimes.com [2017. 12. 02.]

⁶³ Ezt tovább fokozza Donald Trump capitoliumi gyakorlatban való járatlansága. Felismerve a lehetséges orosz kapcsolatainak különleges ügyész általi vizsgálata okozta bel- és külpolitikai veszteségeinek mértékét, az elnök arra bátorított több republikánus képviselőt a Kongresszusban, hogy segítsék elő az őt és hozzátartozóit érintő másik (szenátsági) nyomozás mielőbbi lezárását. A republikánusok ezt egy kezdő politikai alkalmatlankodásának minősítették. Ezt megerősítette a szenátusi vizsgálatot felügyelő – Trump elnök által is felkeresett – Richard Burr szenátor, megjegyezve, hogy az elnököt a vizsgálat a külpolitika erőteljes alakításának korlátozása miatt zavarja, és hogy az érintett republikánusok elnöki felkeresése nem egy politikus, hanem egy üzletember mentalitását tükrözi. Jonathan MARTIN *et al.*: Trump Pressed Top Republicans to End Senate Russia Inquiry [online], 2017. 11. 30. Forrás: nytimes.com [2017. 12. 02.]

illetve Kelly és Mattis tábornok úgy képviselik az *America First* politikát a maguk területén, hogy azáltal a nemzetállami önzés, a biztonságra és az azt alátámasztó – nemcsak kemény – hatalomra fektetett fokozott hangsúly az amerikai érdekeltségek mentén felépített nemzetközi rendszer keretein belül érvényesüljön. Szerepvállalásuk mértéke meghatározó erővel lehet egy valóban realista Trump-doktrína létrejöttében. Kérdés, hogy az addig eltöltött idő alatt mennyiben tölti be a Kongresszus az elnök érett államférfiúi tekintélyének hiányából adódó hatalmi űrt, és ezáltal mennyiben járul hozzá a Trump-adminisztráció érdemi külpolitikai mozgásterének behatárolásához.

Felhasznált irodalomjegyzék

Peter BAKER – Sophia KISHKOVSKY: Trump Signs Russian Sanctions Into Law, With Caveats [online], 2017. 08. 02. Forrás: nytimes.com [2017. 12. 02.]

Dan BALZ – Scott CLEMENT: Poll: Trump's performance lags behind even tepid public expectations [online], 2017. 11. 05. Forrás: washingtonpost.com [2017. 11. 08.]

Max BOOT: Time Is Up on Rex Tillerson [online], 2017. 08. 23. Forrás: foreignpolicy.com [2017. 10. 29.]

Julian BORGES: Rex Tillerson: state department can be cut as we will soon solve global conflicts [online], 2017. 11. 28. Forrás: theguardian.com [2017. 12. 02.]

Stephen G. BROOKS: Dueling Realisms. *International Organization*, 51. évf., 1997/3. pp.445–477. o.

Timothy CAMA: Trump adviser tells foreign officials no change on Paris climate deal [online], 2017. 09. 18. Forrás: thehill.com [2017. 11. 08.]

Kyle CHENEY: Republicans seize on dossier revelations to counter Russia probes [online], 2017. 10. 25. Forrás: politico.com [2017. 12. 02.]

Rob CRILLY: 'Save your energy Rex' – Donald Trump says negotiating with Kim Jong-un is a waste of time [online], 2017. 10. 02. Forrás: telegraph.co.uk [2017. 10. 29.]

Tim DUNNE *et al.* (ed): *International Relations Theories. Discipline and Diversity*. Oxford University Press 2013, ISBN 978-0-19-969601-7, Oxford, pp.368.

Lisa FRIEDMAN – Brad PLUMER: E.P.A. Announces Repeal of Major Obama-Era Carbon Emissions Rule [online], 2017. 10. 09. Forrás: nytimes.com [2017. 11. 02.]

Robert GILPIN: *Global Political Economy. Understanding the International Economic Order*. Princeton University Press 2001, ISBN 0-691-08676-1, Princeton, pp.423.

Robert G. GILPIN: The richness of the tradition of political realism. *International Organization* 38. évf., 1984/2, ISSN 0020-8183, pp.287–304.

Joe GOULD: US Senate passes budget-busting \$700 billion defense policy bill [online], 2017. 09. 18. Forrás: defensenews.com [2017. 12. 01.]

Anca GURZU: Trump's Russian pipeline policy [online], 2017. 06. 19. Forrás: politico.eu [2017. 11. 08.]

Leon HADAR: The Limits of Trump's Transactional Foreign Policy [online], 2017. 01. 02. Forrás: nationalinterest.org [2017. 11. 19.]

Steve HOLLAND: Trump seeks 'historic' U.S. military spending boost, domestic cuts [online], 2017. 02. 27. Forrás: reuters.com [2017. 10. 28.]

Rebecca KHEEL: Mattis refuses to bite on criticism of Trump budget [online], 2017. 06. 13. Forrás: thehill.com [2017. 10. 28.]

Niccolò MACHIAVELLI: A fejedelem. Európa Könyvkiadó, 1987, ISBN 963 07 4038 9, Budapest, pp.202.

Ewen MacASKILL: Russia is a 'strategic competitor' to the west, says James Mattis [online], 2017. 08. 15. Forrás: theguardian.com [2017. 12. 02.]

Jonathan MARTIN *et al.*: Trump Pressed Top Republicans to End Senate Russia Inquiry [online], 2017. 11. 30. Forrás: nytimes.com [2017. 12. 02.]

James McBRIDE: The U.S. Trade Deficit: How Much Does It Matter? [online], 2017. 10. 17. Forrás: cfr.org [2017. 11. 01.]

James M. McCORMICK: American Foreign Policy & Process (Fifth Edition). Wadsworth Cengage Learning, 2010, ISBN-13: 987-0-495-18981-7, Wadsworth, pp.677.

H.R. McMASTER – Gary D. COHN: America First Doesn't Mean America Alone [online], 2017. 05. 30. Forrás: wsj.com [2017. 10. 19.]

Carol MORELLO – Anne GEARAN: Senators sharply question State Department budget cuts [online], 2017. 06. 13. Forrás: washingtonpost.com [2017. 10. 28.]

Steven MUFSON – Chris MOONEY: Trump's pitch for U.S. 'energy dominance' is dominated by misleading claims [online], 2017. 06. 29. Forrás: washingtonpost.com [2017. 11. 02.]

Rick PERRY *et al.*: Paving the path to U.S. energy dominance [online], 2017. 06. 26. Forrás: washingtontimes.com [2017. 11. 02.]

Rick PERRY: Statement by Rick Perry, U.S. Secretary of Energy, on LNG Shipments to the Netherlands & Poland [online], 2017. 06. 09. Forrás: energy.gov [2017. 11. 08.]

Andrew RESTUCCIA *et al.*: Kelly folds Navarro's trade shop into National Economic Council [online], 2017. 09. 27. Forrás: politico.com [2017. 11. 08.]

Josh ROGIN: State Department considers scrubbing democracy promotion from its mission [online], 2017. 08. 01. Forrás: washingtonpost.com [2017. 10. 29.]

Wilbur ROSS – Peter NAVARRO: The Trump Trade Doctrine: A Path to Growth & Budget Balance [online], 2016. 10. 18. Forrás: realclearpolicy.com [2017. 11. 07.]

Philip RUCKER *et al.*: The great dealmaker? Lawmakers find Trump to be an untrustworthy negotiator [online], 2017. 10. 23. Forrás: washingtonpost.com [2017. 11. 19.]

David E. SANGER: Tillerson Says Russia Must Restore Ukraine Territory, or Sanctions Stay [online], 2017. 07. 09. Forrás: nytimes.com [2017. 12. 02.]

Jeanne SHAHEEN – John McCain: Letter to Rex Tillerson Regarding Depletion of Foreign Service, Request Removal of Hiring Freeze & Resumption of Promotions [online], 2017. 11. 15. Forrás: shaheeh.senate.gov [2017. 12. 02.]

Mike STONE: U.S. defense budget proposal sees modest increase despite hawkish rhetoric [online], 2017. 05. 23. Forrás: reuters.com [2017. 10. 28.]

Rex W. TILLERSON: Remarks to U.S. Department of State Employees [online], 2017. 05. 03. Forrás: state.gov [2017. 10. 29.]

Nahal TOOSI: Tillerson vows State Dept. redesign won't concentrate power in his hands [online], 2017. 09. 15. Forrás: politico.com [2017. 10. 29.]

Donald J. TRUMP: Remarks by President Trump in Joint Address to Congress [online], 2017. 02. 28. Forrás: whitehouse.gov [2017. 10. 23.]

Donald TRUMP: Remarks by President Trump at the Unleashing American Energy Event [online], 2017. 06. 29. Forrás: whitehouse.gov [2017. 11. 02.]

Donald J. TRUMP: Remarks by President Trump in Press Conference [online], 2017. 02. 16. Forrás: whitehouse.gov [2017. 11. 19.]

Donald J. TRUMP: Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly [online], 2017. 09. 19. Forrás: whitehouse.gov [2017. 10. 20.]

Donald J. TRUMP: President Trump's Speech to the Arab Islamic American Summit [online], 2017. 05. 21. Forrás: whitehouse.gov [2017. 10. 23.]

Donald TRUMP: Statement by President Donald J. Trump on the Signing of H.R. 3364 [online], 2017. 08. 02. Forrás: whitehouse.gov [2017. 12. 02.]

Donald J. TRUMP: Transcript of Donald Trump's speech on national security in Philadelphia [online], 2016. 09. 07. Forrás: thehill.com [2017. 10. 21.]

Donald J. TRUMP: Trump Full Speech: This Could Be Most Peaceful and Prosperous Century The World Has Ever Known [online], 2016. 04. 27. Forrás: realclearpolitics.com [2017. 10. 21.]

Chris WALLACE: The media is giving up its place in our democracy [online], 2017. 11. 17. Forrás: washingtonpost.com [2017. 11. 19.]

Richard WIKE: 9 charts on how the world sees President Trump [online], 2017. 07. 17. Forrás: pewresearch.org [2017. 10. 23.]